

LBRIS

We know
books

Ryan Gingeras

ULTIMELE ZILE ALE
IMPERIULUI
OTOMAN
(1918-1922)

Traducere de
Ovidiu Cristea & Ramona Neacşa

 CETATEA
DE SCAUN

CUPRINS

INTRODUCERE.....	7
Chestiuni nerezolvate: ce s-a întâmplat cu adevărat între 1918 și 1922?.....	14
Sfârșitul Imperiului Otoman și provocarea surselor	19
CAPITOLUL I „POLITICILE NOASTRE AU EȘUAT”.	
IMPERIUL OTOMAN ÎN 1918	33
Boli imperiale și probleme naționale: Imperiul Otoman în secolul al XX-lea.....	35
Cultura Reformelor: politicile statului și națiunii în perioada târzie a Imperiului Otoman.....	47
Ascensiunea la putere a „Junilor Turci”, 1908-1914.....	61
Marele Război și înfrângerea otomană.....	78
CAPITOLUL II „O COMEDIE A NEÎNCREDERII	
RECIPROCE”: CAPITULAREA ȘI OCUPAȚIA.....	93
Încheierea păcii: Imperiul Otoman în umbra păcii de la Versailles.....	97
Restaurație și răzbunare: criza de conducere de la Istanbul.....	110
„Jocul Șacalilor”: societatea otomană după încheierea armistițiului	123
Capitolul III RELUAREA CONFLICTULUI: ORIGINILE ȘI	
CONSECINȚELE UNUI IMPERIU OTOMAN	
ÎN REVIGORARE	145
„Vom lupta ca berbecii”: originile mișcării naționale	151
„Supus voinței națiunii”: începutul luptei.....	162

„Cu credință în suflet, cu Coranul pe limbă și cu un decret în mână”: începutul opoziției anti-naționaliste.....	176
CAPITOLUL IV DRUMUL SPRE UN STAT SUVERAN: POLITICILE DE RECONSOLIDARE ÎN TERITORIILE OTOMANE	195
„Nu avem nevoie de civilizația lor”: mișcarea națională trece la ofensivă	201
„Nestematele cele mai strălucitoare ale coroanei otomane”: mișcarea națională și soarta teritoriilor arabe.....	229
CAPITOLUL V „DINCOLO DE LIMITELE DISPREȚULUI”: UN AN FATIDIC DE PROTESTE, ATROCITĂȚI ȘI LUPTE	257
„Pericolul Asiei” : politica globală a Imperiului Otoman în ultimii ani	264
Ultimul val: luptele din 1921	287
CAPITOLUL VI „UN NOU TIP DE TURC”: ULTIMELE ZILE ALE IMPERIULUI OTOMAN	309
„Să ardă și să se prăbușească!”: disoluția imperiului	318
Lecții învățate și neînvățate: umbra persistentă a Imperiului Otoman.....	332
BIBLIOGRAFIE	349
INDEX.....	369

CAPITOLUL I

„POLITICILE NOASTRE AU EȘUAT”.

IMPERIUL OTOMAN ÎN 1918

Când națiunea a fost mobilizată pentru război în 1914, Kalusd Sürmenyan și Hüseyin Fehmi erau doi tineri care aveau prea puține în comun. Spre deosebire de Kalusd, Hüseyin nu se născuse în imperiu. Văzuse lumina zilei în Crimeea ca cel mai mic dintre cinci copii ai părinților săi. Nu se știe nimic despre aceștia sau despre motivele care i-au îndemnat să părăsească Rusia țaristă. Fiind un tătar născut în Crimeea se poate presupune că familia sa a plecat căutând o viață mai bună. La momentul în care s-au stabilit la Adapazarı, în estul Istanbulului, Imperiul Otoman primise deja nu mai puțin de 400.000 de emigranți și refugiați din Crimeea.¹ Hüseyin, ca și mulți alți copii din vremea sa, nu a mers la școală. Cu toate acestea, este remarcabil că a învățat singur să citească și să scrie, o deprindere care i-a permis accesul la o formă de educație odată ce a fost recrutat în armată.

Kalusd, din câte se știe, s-a născut într-o familie cu un oarecare statut. Ca și Hüseyin, a fost un copil al anilor 1890, născut la Erzincan în extremitatea răsăriteană a Anadoliei. Documentele sugerează că familia și rudele sale erau bine situate în rândul cetățenilor din oraș. Din ce se știe părea probabil ca și acest membru al familiei Sürmenyan să fi urmat calea altor rude în domeniul negoțului, sau să fi devenit cizmar sau zaraf.

¹ Brian Glynn Williams, *The Crimean Tatars The Diaspora Experience and the Forging of a Nation* (Leiden: Brill, 2001), 227.

Totuși, a preferat să îmbrățișeze o carieră militară și a intrat la prestigioasa Harbiye, academia pentru ofițeri superiori din imperiu. Patriotismul și promisiunea unui viitor mai bun ca cetățean de origine armeană l-au îndemnat să facă acest pas extraordinar. La momentul la care a intrat la Harbiye școala avea admiși în rândurile sale 1.200 de studenți. Când Kalusd a absolvit în 1912 a fost singurul dintre cei cinci armeni din clasa sa care a primit o comandă în armata otomană.²

Ambii bărbați au plecat la război în 1914 cu intenția de a apăra imperiul. Memoriile lor oferă informații despre multiplele fronturi pe care soldații otomani au fost angajați: Gallipoli, Balcanii, Irak, Siria și estul Anatoliei. Spre deosebire de mulți alții, amândoi au supraviețuit suficient de mult pentru a fi martorii sfârșitului războiului. Cu toate acestea, în momentul armistițiului, fiecare a urmat o cale diferită. Hüseyin a încheiat războiul într-o tabără de prizonieri din India alături de alți prizonieri otomani. În ciuda anilor petrecuți în armată și a dificultăților prizonieratului a părăsit sudul tropical al Indiei hotărât să se întoarcă acasă și să continue lupta. Și lui Kalusd i s-a oferit posibilitatea să rămână ca ofițer în armata otomană. A preferat, în schimb, să se stabilească cu familia sa dincolo de granița răsăriteană a imperiului și s-a dedicat apărării Armeniei care își câștigase recent independența față de Rusia. De ce a ales să părăsească armata otomană devine clar odată ce cineva citește încercările prin care a trecut în timpul conflictului. Pentru a înțelege lucrurile care i-au legat și, totodată, i-au separat pe acești doi bărbați este nevoie să luăm în calcul istoria mai largă în care au fost implicați. Amândoi au fost cetățeni otomani care au devenit adulți odată cu intrarea imperiului în secolul al XX-lea. Ambii au moștenit un trecut comun afectat de pierderi și o politică recentă dirijată de promisiunea unor reforme. Diferențele majore dintre cei doi, religiile și locul de origine sunt reprezentative pentru a înțelege faliile care au măcinat societatea otomană. Decizia ambilor de a sluji în armata otomană și de a îndura grozăviile Marelui Război, reliefează măsura în care deosebirile amintite

² Kalusd Sürmenyan, *Harbiyeli Bir Osmanlı Ermeni* (Istanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015), 42.

puteau fi, în principiu, depășite. Ceea ce i-a adus la un loc sub arme pe Hüseyin și Kalusd și ceea ce, în final, i-a transformat în adversari reprezintă lecții instructive pentru a înțelege pe deplin colapsul imperiului. Experiențele lor și povara istorică suportată de cei doi deschide calea înțelegerii prăbușirii Imperiului Otoman și a incongruențelor sale.

Boli imperiale și probleme naționale: Imperiul Otoman în secolul al XX-lea

În vara anului 1893 orașul Chicago a invitat întreaga lume să își expună bogăția și sofisticarea. Ca și alte expoziții universale ale secolului al XIX-lea, cea organizată la Chicago a avut menirea de a celebra trecutul, prezentul și viitorul fiecărei națiuni. Fiecare stat participant a avut ocazia de a-și prezenta istoria și cultura în cea mai romantică manieră cu putință. În esență, fiecare exponat intenționa să fie o demonstrație a demnității și ingeniozității naționale. Japonia, de exemplu, a cheltuit o avere pentru a crea o replică exactă a unui templu de secol XI descoperit la Kyoto. Concernul Krupp, mândria industriei de armament a Germaniei, a oferit demonstrații ale ultimelor piese de artilerie aflate în producție. Ca gazde a expoziției, participanții americani și-au tratat oaspeții cu o gamă largă de surprize, de la spectacole cu cowboy, la o expoziție a căilor ferate și la prima roată gigantică Ferris Wheel din lume.

O astfel de oportunitate de a reprezenta rafinamentul unei națiuni a fost bucurios acceptată de reprezentanții Imperiului Otoman. Până atunci, fie guvernul de la Istanbul ignorase astfel de evenimente, fie nu reușise să obțină o invitație (precum în cazul expoziției de la Paris din 1889). Șansa de a se alătura comunității națiunilor la Chicago s-a ivit într-un moment în care imperiul avea nevoie de o mai mare vizibilitate pozitivă. Dovezile în privința stării jalnice a finanțelor deveniseră atât de vizibile încât creau o situație stânjenitoare. În anul 1890, o călătorie maritimă în Asia plănuită cu mult timp înainte s-a aflat în impas atunci când guvernul s-a găsit în dificultatea de a finanța singura navă a expediției. Problema a fost atât de dificilă încât nava – *Ertruğul* – s-a trezit în situația de a fi blocată în Singapore luni de zile fără bani pentru a

cumpăra provizii sau a plăti echipajul. Chestiuni mai apropiate de casă au aruncat o umbră și mai mare asupra cârmuirii de la Istanbul. Cu începere din 1890 guvernul a început să ia măsuri represive împotriva a ceea ce a numit drept o conspirație a unor revoluționari armeni. Apariția în presa internațională a unor reportaje despre masacrele la adresa civililor inocenți, alături de alte informații despre nemulțumiri și violență în Balcani și în insula Creta, au oferit încă și mai multe motive pentru critici. Europa, scria *New York Times* în 1890, era revoltată de „barbaria, proasta guvernare și haosul care afectau fiecare domeniu” al guvernării otomane.”³

Tocmai într-un astfel de context nefavorabil s-au implicat în planurile expoziției americane ministrii și reprezentanții otomani. Cu sprijinul unei companii otomane de comerț guvernul a putut finanța pavilionul și un spațiu deschis de expoziție. Numit de promotorii locali „satul turcesc” pavilionul otoman a inclus un bazar, un teatru și o fântână ornamentală modelată după cea din fața palatului Topkapî din Istanbul. Reprezentanții guvernului au fost foarte insistenți și în privința construirii unei moschei care, în ciuda interesului manifestat de vizitatorii târgului, a fost destinată în primul rând celorlalți musulmani participanți la expoziție. Pavilionul s-a dovedit atrăgător pentru public (în pofida unui critic local care a afirmat că apărea „mai puțin autentic” decât pavilioanele învecinate ale Egiptului, Persiei și Algeriei).⁴ În plan intern, costurile financiare uriașe ale expoziției au temperat exuberanța otomană în privința succesului. Cheltuielile pentru construcție, întreținere și pentru alte necesități au epuizat bugetul oficial pentru evenimentul de la Chicago făcându-i pe diferiții contractanți de la Istanbul să ceară mai mulți bani. Oficialii au fost avertizați că dacă refuzau să investească în expoziție pierderile suferite aveau să fie de altă natură. Târgul era un eveniment „la care toate națiunile civilizate erau prezente și chiar state obscure precum Regatul Johore din Peninsula Malacca și unele minuscule republici din America Centrală al căror nume este necunoscut fac mari eforturi de a fi

³ “Hard Times of the Sultan,” *New York Times* May 19, 1890.

⁴ Neil Gale, *The Midway Plaisance at the 1893 World’s Columbian Exposition in Chicago* (Lulu.com, 2017), 11.

reprezentate”. „Ar fi de neînchipuit pentru Sublimul Stat Otoman”, afirma în concluzie un oficial „să nu facă același lucru”.⁵ Teama că Istanbulul avea să fie depășit de Honduras era mai mult decât un rezultat al vanității imperiale. Participarea la expoziția de la Chicago a reflectat în mare măsură incertitudinile care dominau imperiul la el acasă. De la începutul deceniului 1880 finanțele guvernului au fost la cheremul creditorilor europeni. Odată cu apropierea sfârșitului secolului al XIX-lea economia otomană s-a străduit să se extindă și să se industrializeze. Investitori și firme din Occident au tins să domine cele mai importante produse ale exportului, în special tutunul, textilele și ceaiul. Sărăcia rurală a crescut exponențial în timp ce cei mai mulți cetățeni trăiau fără a fi școlarizați și fără îngrijirile necesare. Aceste condiții dificile, deși generalizate, nu au făcut ca guvernul sau economia în ansamblu să fie cu totul disfuncționale. Multe dintre orașele importante ale imperiului au beneficiat de investiții publice sau private consistente. Comerțul cu Europa a schimbat radical orașele din cuprinsul imperiului. Beirutul, altă dată un mic cătun de pe țărm, și-a sporit de patru ori populația la peste 100.000 de locuitori după 60 de ani de creștere continuă.⁶ Indiferent însă de beneficii, influența crescândă a investitorilor străini și a creditorilor a lovit în mândria otomanilor și în nivelul lor de trai. Pentru a contracara indicile care arătau că, cu excepția numelui, imperiul nu este altceva decât o colonie europeană, oficialii s-au străduit să demonstreze rolul guvernului în creșterea economiei imperiului. În 1900 a fost inițiată construirea căii ferate care avea să lege capitala de locurile sfinte Mecca și Medina. În ciuda pericolului inițial de a înghiți 19 % din bugetul statului, lucrul la calea ferată a continuat cu sprijinul unei campanii generale de donații făcute de musulmani credincioși.⁷ Însă pentru a utiliza și întreține calea

⁵ Selim Deringil, *The Well-protected Domains Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire 1876-1909* (London: IB Tauris, 1998), 160.

⁶ Ryan Gingeras, *Fall of the Sultanate: The Great War and the End of the Ottoman Empire 1908-1922* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 197.

⁷ Murat Özyüksel, *The Hejaz Railway and the Ottoman Empire: Modernity, Industrialization and Ottoman Decline* (London: I.B. Tauris, 2014), 69.

ferată, oficialii au fost obligați, totuși, să folosească ingineri și alți experți străini, cei mai mulți germani.

Greutățile și dezechilibrele nu au fost provocate însă de regulile pieței. Dificultățile au fost însă simptomatice pentru o criză mult mai largă care a afectat statul. La trecerea în secolul al XX-lea cetățenii otomani era foarte obișnuiți cu consecințele războiului. Acesta era, într-o oarecare măsură, axul central al tuturor lucrurilor. În vremea când Hüseyin Fehmi și Kalusd au fost născuți, Imperiul Otoman nu cunoscuse într-un secol nici măcar un deceniu care să nu fi fost afectat de război.

Ca în orice altă țară, războiul a provocat un set continuu de dificultăți pentru majoritatea populației între acestea numărându-se conscripția, taxele ridicate și lipsurile. Pentru zeci de mii de cetățeni eventualitatea unei ocupații străine nu reprezenta o posibilitate foarte îndepărtată. Din 1914 imperiul găzduise milioane de refugiați din teritorii ce aparținuseră odinioară sultanului. Numărul cel mai mare al acestor emigranți provenea din nordul Caucazului (un grup desemnat în Imperiul Otoman cu termenul generic de circazieni). Pentru mulți asemenea lui Hüseyin Fehmi, experiența personală a conflictului și a pribegiei a fost esențială pentru felul în care au văzut lumea din jurul lor. Războiul, mai multe decât orice altceva, a pus probleme importante imperiului însuși. De la sfârșitul secolului al XVII-lea imperiul cedase regiuni întregi adversarilor săi. Odată cu intrarea într-un nou secol, pierderea unor provincii ce fuseseră foarte bogate altă dată, precum Egiptul de Jos și valea Dunării au lăsat imperiul sensibil mai slab și mai sărac. S-ar putea spune că daunele psihologice provocate de conflict au fost la fel de devastatoare. Pentru generațiile care au suportat consecințele repetatelor înfrângeri otomane, îngrijorarea față de viitorul statului era inevitabilă.

În privința conflictelor de la hotarele imperiului nu era nimic inevitabil. Cel mai adesea, acestea au fost consecința luptelor din interiorul Europei. Odată cu invazia lui Napoleon în Egipt în anul 1798 importanța strategică a teritoriului otoman a exercitat o atracție tot mai mare în capitalele europene. După scurta ocupație franceză a Egiptului, Marea Britanie a devenit mult mai atentă în privința politicii în Levant de teama de a nu deveni vulnerabilă în India și nu numai. Cucerirea

ulterioară a Algerului de către Franța în 1830 a fost o dovadă suplimentară a poziției precare a otomanilor în Nordul Africii. În paralel, extinderea teritorială a Rusiei în detrimentul otomanilor a provocat noi consecințe pentru Europa ca întreg. La începutul anilor 1800 simplul gând al unei flote rusești care să cucerească Istanbulul și să ocupe Strâmțurile a fost suficient pentru a-i reconcilia pe britanici cu francezii, față de opoziția existentă până atunci. Apariția Germaniei în 1871 a complicat suplimentar tensiunile geo-strategice. Deși Bismarck s-a prezentat drept un mediator onest al negocierii păcii dintre Rusia și Imperiul Otoman în 1878, guvernanții britanici, francezi și ruși au fost preocupați de situația în care Berlinul ar fi ajuns să dețină o influență covârșitoare în relațiile cu Istanbulul. Uneori, aceste temeri i-au îndemnat pe conducătorii europeni să acționeze pentru păstrarea suveranității otomane (precum în cazul intervenției britanice și franceze în sprijinul otomanilor în timpul Războiului Crimeii). În cele mai multe situații însă, războaiele legate de interesele puterilor europene au obligat Imperiul Otoman să cedeze teritorii, privilegii economice sau alte concesii din punct de vedere juridic.

Pe măsura trecerii timpului, hegemonia europeană și amenințarea unui conflict s-au repercutat direct asupra înțeleșului fundamental al identității otomane. Odată cu cucerirea peninsulei Crimeea la sfârșitul secolului al XVIII-lea, Rusia și-a asumat dreptul de a interveni în favoarea creștinilor ortodocși din Imperiul Otoman. Între 1774 și 1878 această concesie acordată de cârmuitorii de la Istanbul a servit, în multe situații, drept pretext pentru război ceea ce a dus la pierderea multor teritorii otomane. Marea Britanie, Austria și Franța au urmat exemplul Rusiei și și-au arogat rolul de protectori ai altor popoare din imperiu. Rolul Petersburgului în sprijinirea independenței grecilor, sârbilor și bulgarilor la care s-au adăugat alte intervenții ale europenilor a pus probleme otomanilor din toate categoriile populației. Cât de durabil putea fi un stat care nu își putea exercita jurisdicția asupra tuturor cetățenilor? Care era valoarea cetățeniei otomane dacă unii cetățeni se bucurau de beneficiile protecției europene, în timp ce alții nu beneficiau de așa ceva? Peste

toate, se punea problema dacă cei care se bucurau de protecție europeană puteau fi considerați otomani loiali.

Toate aceste întrebări au adus în prim plan importanța crescândă a identităților sectare în politica externă și internă. De la primele etape ale dezvoltării statului, conducătorii otomani au folosit religia ca un instrument de guvernare. Preocupări pragmatice precum și anumite interdicții au impus această alegere. Pentru cârmuitori, crearea unor standarde legale, sociale și politice separate pe baza religiei a oferit statului un mijloc de a încorpora diverse grupuri și de a limita problemele în interiorul comunității. Prin adoptarea acestui sistem (cunoscut și sub numele de sistemul *milleturilor*) ne-musulmanii aveau garantată libertatea religioasă și o anumită autonomie administrativă sub autoritatea ierarhilor clerului respectiv. Cu toate acestea, era de la sine înțeles că musulmanii beneficiau pe deplin de pe urma stăpânirii sultanului. În termeni practici evreii sau creștinii erau scutiți de sarcina serviciul militar (de multe ori privită ca o condamnare la moarte). În schimb, erau nevoiți să accepte constrângeri politice și juridice care îi transformau în subordonați ai musulmanilor. Oficialii otomani considerau implicită preeminența de care se bucurau musulmanii chiar dacă administrarea imperiului depindea de loialitatea și slujba episcopilor, rabinilor și congregațiilor lor.

În secolul al XIX-lea noi presiuni sociale și politice au compromis acest sistem și i-au impus dispariția. Odată cu afirmarea primelor mișcări naționale din Balcani, vechiul sistem, ce avea la bază ierarhia și subordonarea, a avut de făcut față unor provocări din interior. Pentru creștinii tineri și educați, naționalismul a permis punerea sub semnul întrebării atât a clerului, cât și a oficialilor imperiului. Afirmând că vorbesc în numele națiunii liderii sârbi, greci și bulgari și-au îndreptat privirile și către alte bastioane ale vechiului regim precum marii proprietari de domenii și guvernatorii locali. În mare măsură, ascensiunea naționalismului a reflectat disparitățile economice crescânde din sânul societății otomane. Într-o vreme dominată de intensificarea comerțului și consum, ne-musulmanii care locuiau în centrele urbane se bucurau de o prosperitate mai mare chiar dacă aveau acces limitat la putere. Strategia

logică a părut să fie cea a obținerii recunoașterii naționale și, poate, a independenței politice ca mijloc de schimbare a balanței puterii politice. Dezvoltarea mișcărilor naționale a fost în concordanță cu valurile revoluționare care au afectat mare parte a globului. Într-o epocă a proliferării mișcărilor naționale în Asia, cele două Americi și Europa, voci puternice din politica și societatea europeană au contribuit la întreținerea nemulțumirii naționaliștilor din imperiu. La sfârșitul secolului al XIX-lea mulți formatori de opinie din Occident au început să considere principiul cărmuirii otomanilor asupra popoarelor creștine drept ilegal. Pe măsură ce competiția dintre Marile Puteri s-a intensificat, oamenii de stat europeni s-au folosit de problemele creștinilor otomani în atingerea propriilor scopuri.

Consecințele revoluțiilor naționale a lăsat pe prea puțini oameni din imperiu nevătămați. Începând cu insurecția sârbă la începutul secolului al XIX-lea, intervenția uneia sau mai multor Mari Puteri s-a dovedit decisivă pentru succesul aspirațiilor mișcărilor naționale. Pentru liderii naționaliști această evoluție a stimulat folosirea violenței. Drept rezultat, rebeliunile armate și campaniile brutale de reprimare au devenit endemice în politica otomană. Devastările provocate de aceste violențe sunt, chiar și în raport cu standardele de astăzi, dificil de imaginat. Se estimează că, la începutul Războiului de independență al Greciei din 1821, locuiau în Pelopones 40.000 de musulmani. La sfârșitul luptelor se estimează că revolta grecilor a lăsat în viață doar 15.000.⁸

Încercările otomane de a zdrobi separatismul armean în anii 1890 au lăsat în urmă un bilanț încă și mai devastator. Deși estimările variază, cercetătorii de astăzi calculează numărul celor uciși între 100.000 și 300.000.⁹

Cifrele singure nu sunt în măsură să dezvăluie amploarea catastrofei. În secolul care a urmat primelor revoluții din Balcani, mii de monumente de arhitectură asociate trecutului otoman, inclusiv moschei,

⁸ Virginia Aksan, *Ottoman Wars, 1700-1870* (New York: Longman, 2007), 292.

⁹ Benny Morris and Dror Ze'evi, *The Thirty-Year Genocide: Turkey's Destruction of its Christian Minorities* (Cambridge: Harvard University Press, 2019), 130-132.

cimitire și cartiere întregi au fost distruse în spiritul „renașterii naționale”. În ceea ce a mai rămas din Imperiul Otoman, oficialii imperiali și cetățenii musulmani au resimțit suspiciuni și mai puternice față de nativii creștini. Tentativa de asasinare a sultanului Abdülhamid al II-lea din 1905 a reprezentat, în mod special, un punct critic în rândul elementelor elitei otomane. Cu toate că mulți aveau să și-l amintească drept un tiran, atentatul împotriva lui Abdulhamid al II-lea a ajuns să fie echivalat cu trădarea armenilor. Luându-l drept țintă pe sultan, argumenta un fost ministru mai târziu, nu a fost rezultatul „visului de libertate al poporului”; a fost o încercare de a „impune o minoritate” în detrimentul statului și musulmanilor ca întreg.¹⁰

Oamenii de stat europeni au înțeles, de asemenea, că răspândirea naționalismului și revoltelor din imperiu presupuneau și o doză de risc. Chiar dacă artiștii, politicienii și activiștii i-au îndemnat pe rebelii creștini să se ridice la luptă și să își dobândească libertatea, sprijinatorii europeni ai revoluției i-au privit adeseori cu dispreț pe insurgenții din Imperiul Otoman. Lordul Byron, în pofida entuziasmului pentru cauza națională grecească, îi considera plictisitori și înapoiți pe oamenii și cultura din Moreea și Pelopones (privind la „acest sacru pământ”, scria faimosul poet, „mintea mea s-a umplut de măreția trecutului și de decăderea din prezent”).¹¹

Diplomații europeni s-au temut de multe ori că, în loc să accepte o pace, naționaliștii balcanici vor continua să destabilizeze imperiul atât din interior, cât și din afară. Pe măsură ce secolul se apropia de sfârșit, Grecia, Bulgaria și Serbia au contribuit activ la subminarea autorității otomane în ceea ce mai rămăsese din provinciile balcanice fiecare dintre statele amintite sperând să anexeze o parte din teritorii. Mulți considerau că astfel de acte de irendentism erau în folosul Rusiei care juca de mult timp rolul de protector al rebelilor creștini ortodocși. Eventualitatea unei revoluții în Balcani și a colapsului imperiului au alimentat îngrijorarea că

¹⁰ Ahmet Reşit Rey, *İmparatorluğun Son Döneminde Gördüklerim Yaptıklarım (1890-1922)* (Istanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2007), 29.

¹¹ David Roessel, *In Byron's Shadow: Modern Greece in the English and American Imagination* (Oxford: Oxford University Press, 2001), 45.